

Warszawa, dnia 29 sierpnia 2013 r.

RPO-733160-VII-720.5/13/WS

Raport
przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Aresztu Śledczego
w Chojnicach
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 15 – 16 maja 2013 r. do Aresztu Śledczego w Chojnicach (zwanego dalej Aresztem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Karolina Goral, Małgorzata Molak (pedagogi resocjalizacyjni) oraz Wojciech Sadownik (prawnik).

Celem wizytacji zapobiegawczej Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Wizytacja miała na celu, w szczególności, zbadanie stanu przestrzegania praw osób tymczasowo aresztowanych, jak również osadzonych z niepełnosprawnością, w podeszłym wieku oraz tych, wobec których w okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację stosowano środki przymusu bezpośredniego.

W Areszcie Śledczym w Chojnicach przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania Aresztu, przedstawionej przez mjr Zbigniewa Jażdżewskiego – dyrektora Aresztu Śledczego w Chojnicach;

- oglądzie terenu jednostki oraz pomieszczeń użytkowanych przez osadzonych;
- przeprowadzeniu w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmów z osadzonymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Aresztu;
- zapoznaniu się z losowo wybranymi aktami osobowymi osadzonych;
- przeprowadzeniu na osobności indywidualnych rozmów z wybranymi osadzonymi.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną i użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele KMP przekazali dyrektorowi Aresztu Śledczego w Chojnicach oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację dotyczącą funkcjonowania Aresztu.

2. Legalność osadzenia w placówce

Pojemność Aresztu wynosi 131 miejsc. Według stanu na dzień 15 maja 2013 r., w jednostce faktycznie przebywało 100 osadzonych, z czego 87 skazanych, 1 ukarany i 12 tymczasowo aresztowanych. Skazani odbywali karę w systemach: zwykłym (21), programowego oddziaływania (62) i 1 terapeutycznym.

3. Personel

W dziale penitencjarnym służbę pełni 4 funkcjonariuszy Służby Więziennej, w tym kierownik i 2 wychowawców. Wszyscy pracownicy legitymują się wykształceniem wyższym. Ponadto w skład kadry wchodzi: psycholog oraz wychowawcy do spraw kulturalno – oświatowych i pomocy postpenitencjarnej (odpowiedzialny także za Oddział Zewnętrzny w Cztersku).

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora jednostki doskonaleniem zawodowym, kursami specjalistycznymi i kwalifikacyjnymi w latach 2012 i 2013 (do dnia wizytacji) objęci byli przede wszystkim funkcjonariusze Służby Więziennej z działów ochrony i kwatermistrzowskiego. Biorąc pod uwagę, że praca funkcjonariuszy Służby Więziennej działu penitencjarnego wymaga nie tylko wiedzy

merytorycznej, ale także wysokiego poziomu kompetencji interpersonalnych, nie ulega wątpliwości, że zawodowe szkolenia dla wychowawców mogą być niewystarczające. Zgodnie bowiem z rekomendacją zawartą w § 60 Drugiego Raportu Generalnego Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) [CPT/Inf (92)3]: „(...) zdolność do komunikacji interpersonalnej powinna stanowić najważniejszy czynnik w procesie rekrutacji personelu służb egzekwujących przestrzeganie prawa oraz podczas szkolenia powinien zostać położony znaczny nacisk na rozwijanie umiejętności komunikacji interpersonalnej opartych na szacunku dla godności ludzkiej. Posiadanie takich umiejętności często umożliwia funkcjonariuszowi policji lub służb więziennych rozładowanie sytuacji, które w przeciwnym wypadku mogłyby stać się przyczynkiem do wybuchu przemocy, zaś bardziej ogólnie prowadzi do obniżenia napięcia oraz podniesienia jakości życia w policji oraz zakładach więziennictwa, co przynosi korzyść wszystkim osobom zainteresowanym”.

W ocenie przedstawicieli KMP wychowawców należałoby objąć szkoleniami tak, aby wiedzieli jak radzić sobie m.in. z przyjmowaniem krytyki, ze stresem i agresją etc.

Zgodnie z udzielonymi przez dyrektora Aresztu informacjami, w latach 2012-2013 (do dnia wizytacji) nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne wobec podległych mu funkcjonariuszy.

4. Warunki bytowe

Osadzeni przebywają w 45 celach mieszkalnych, najwięcej jest cel 2 – i 6 - osobowych. W jednostce jest cela izolacyjna i zabezpieczająca. Wszystkie są skanalizowane, doprowadzono do nich zimną i ciepłą wodę (włączaną w godzinach wydawania posiłków). Stan cel jest zróżnicowany, jednakże większości jest niezadowolający. Zniszczone są ściany, podłogi są uszkodzone, armatura nosi ślady długotrwałego użytkowania, na sufitach występuje zawilgocenie lub grzyb. Jednostka przeprowadza remonty w ramach swoich możliwości finansowych, w bardzo ograniczonym zakresie. Zgodnie z informacjami uzyskanymi od dyrektora w czasie wizytacji remontowane były 2 cele mieszkalne, planowany jest również remont celi zabezpieczającej. W ocenie przedstawicieli KMP konieczne jest zwiększenie nakładów

finansowych przeznaczonych na remonty, gdyż dalsze pogorszenie sytuacji może spowodować powstanie warunków, w których osadzenie będzie skutkowało nieludzkim traktowaniem.

Kąćki sanitarne zabudowane są płytami pilśniowymi z wejściem zabezpieczonym kotarami. W tej sytuacji pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zaznaczają, że w przypadku braku możliwości zapewnienia w celi mieszkalnej pomieszczeń sanitarnych, które respektują prywatność, pojemność tej celi powinna zostać zmniejszona, tak aby pełniła funkcję celi jednoosobowej. Zgodnie z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (sprawa Peers przeciwko Grecji, skarga nr 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT, zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kąćka sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, może zostać uznane za poniżające traktowanie. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają całkowite zabudowanie kąćków sanitarnych w celach wieloosobowych.

Oświetlenie sztuczne działa sprawnie i jest wystarczające do czytania i pisania. Wielkość okien umożliwia właściwy dopływ oświetlenia naturalnego. Zainstalowane w celach gniazda elektryczne umożliwiają osadzonym korzystanie z odbiorników telewizyjnych.

Sprzęt kwaterunkowy w większości cel mieszkalnych w ocenie wizytujących był znacznie zużyty i zniszczony. Łóżka piętrowe koszarowe nie posiadały zabezpieczeń przed upadkiem oraz nie posiadały drabinek wiodących do górnego poziomu. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji ich brak może przyczynić się do upadków i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe. Również materace były znacznie wyeksploatowane. W niektórych z wizytowanych cel łóżka nie były wyposażone w podkłady pod materac. Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają systematyczną wymianę zniszczonego i wyeksploatowanego wyposażenia cel mieszkalnych tak, aby ich stan respektował regulę 18.1 Europejskich Reguł Więziennych stanowiącą, że *miejsce przeznaczone dla więźniów, a w szczególności wszystkie miejsca przeznaczone do spania, powinny zapewniać*

poszanowanie ludzkiej godności oraz, o tyle o ile to możliwe, prywatności, a także spełniać wymogi zdrowotno - higieniczne, z należyтым uwzględnieniem warunków klimatycznych oraz, w szczególności, wymogi w zakresie powierzchni, ilości powietrza, oświetlenia, ogrzewania i wentylacji.

W jednostce funkcjonuje 1 łazienka ogólna i 2 łazienki (ze stanowiskiem prysznicowym) na oddziałach mieszkalnych. W czasie wizytacji trwał remont jednego z pryszniców. W łazience ogólnej nie wydzielono odrębnych stanowisk, które oddzielałyby osadzonych zapewniając intymność. Rzecznik Praw Obywatelskich pełniący funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji stoi na stanowisku, że mimo, iż przepisy nie odnoszą się szczegółowo do kwestii sposobu udzielania kąpeli osadzonym, należy przyjąć, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, obowiązuje tu zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności [art. 4 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2013 r. poz. 628 ze zm.)]. Mając to na względzie przyjąć należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom, z poszanowaniem godności osobistej. Takie stanowisko podziela również Centralny Zarząd Służby Więziennej, czemu dał wyraz w piśmie z dnia z dnia 15 marca 2010 r. (BPR-0510/932/10/Z-1). Przedstawiciel Centralnego Zarządu Służby Więziennej poinformował również, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko - Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych, każdorazowo zwracają uwagę na konieczność wykonania w łazienkach ścianek działowych między stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają dostosowanie łazienki do wskazanego standardu.

Kąpiele odbywają się raz w tygodniu, co stanowi ograniczenie do minimum określonego w normach krajowych. Warto zatem podkreślić, że zgodnie z regułą 19.4 Europejskich Reguła Więziennych *każdy więzień powinien mieć prawo wykąpać się lub wziąć prysznic jeśli to możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny.* Warto także przytoczyć orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie Ananyev i

inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że *prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznicą zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała* [orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012 r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08]. Pracownicy Mechanizmu także stoją na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli, zużywają więcej wody, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie przedstawicieli Mechanizmu władze Aresztu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych mężczyzn.

Kuchnia przygotowuje posiłki, które do osadzonych dostarczane są w termosach. Analiza jadłospisów z dnia 14 maja 2013 r., wzbudziła w wizytujących zastrzeżenie w zakresie wysokości oszczędności w wydatkach na żywność stosunku do przewidzianych ryczałtów. Zauważono, że różnica do ryczałtu w przypadkach każdej z diet przekracza 10% (p – 15.20%, l – 14.03%, lc – 16.17%, m – 18.65%). Tymczasem zgodnie z § 5 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie określenia wartości dziennej normy żywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 167, poz. 1633 ze zm.) w *szczególnie uzasadnionych przypadkach, związanych z sezonowością występowania artykułów spożywczych na rynku i różnicowaniem cen w zależności od pory roku, dopuszcza się oszczędności wysokości stawek dziennych do 20 %, pod warunkiem nie pogorszenia jakości żywienia, tj. zmniejszenia objętości dań oraz wymaganej wartości kalorycznej posiłków. Decyzję w tym zakresie podejmuje dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego (...) na wniosek funkcjonariusza nadzorującego służbę żywnościową.* Mając to na uwadze przedstawiciele KMP zwrócą się do dyrektora Aresztu Śledczego w Chojnicach z prośbą o przesłanie przedmiotowych decyzji wydanych w terminie od 1 lipca 2012 r. do 31 maja 2013 r.

Osadzeni w rozmowach z przedstawicielami KMP skarżyli się na niesmaczne jedzenie.

Palenie wyrobów tytoniowych dopuszczone jest w wyznaczonych celach oraz w wyznaczonym miejscu na polu spacerowym.

W jednostce są 3 pola spacerowe, posiadają ławeczki oraz zadaszenia. Osadzeni, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP nie zgłaszali zastrzeżeń do warunków, w jakich realizowane są spacerowanie.

W kantynie funkcjonującej w Areszcie, osadzeni mogą 3 razy w miesiącu dokonywać zakupów. W ocenie przedstawicieli KMP ceny produktów w ofercie nie odbiegają od rynkowych. W rozmowach z pracownikami KMP osadzeni informowali, że dopiero w kantynie w trakcie zakupów mogą zapoznać się z wykazem dostępnych produktów, takie informacje nie były zamieszczone np. na korytarzach oddziałów mieszkalnych. Biorąc to pod uwagę, przedstawiciele Mechanizmu zalecają umieszczenie powyższych informacji w dostępnym dla osadzonych miejscu.

Areszt poza siedziskiem w jednym z prysznic oddziałowych i uchwytu w kąpiku sanitarnym izby chorych nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. W ocenie przedstawicieli KMP konieczne jest dostosowanie także przynajmniej jednej celi mieszkalnej ogólnej do potrzeb osób niepełnosprawnych, tak aby również osoby osadzone poza izbą chorych, a mające trudności w poruszaniu się mogły samodzielnie funkcjonować w jednostce. Warto w tym miejscu dodać, że Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (Nr skargi 6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Kontrola osobista osadzonych z oddziału odbywa się w odrębnym, niemonitorowanym pomieszczeniu.

5. Traktowanie osadzonych

Przedstawiciele KMP nie odebrali od osadzonych niepokojących sygnałów, mogących świadczyć o niewłaściwym traktowaniu przez funkcjonariuszy Służby

Więziennej. Przeciwnie większość rozmówców bardzo dobrze oceniało sposób, w jaki odnosili się do nich oddziałowi. Więźniowie, z którymi rozmawiali przedstawiciele Mechanizmu chwalili także wychowawców za świadczoną pomoc i dostępność.

Jednakże wizytujący odebrali też szczególnie niepokojący sygnał. Osadzony poinformował, że podczas kontroli osobistej do pomieszczenia, w którym ta czynność była wykonywana weszła osoba postronna. Rozmówca nie chciał złożyć oficjalnej skargi. W ocenie przedstawicieli KMP, jeżeli taka sytuacja miała miejsce stanowiła naruszenie godności kontrolowanego i przejaw poniżającego traktowania. W opinii pracowników Mechanizmu tak daleko idąca ingerencja w sferę prawa do prywatności musi być przeprowadzana w warunkach zapewniających dyskrecję i w obecności jedynie niezbędnego personelu.

Wizytujący odebrali również pojedyncze informacje o zwracaniu się do więźniów per „Ty”. Pomimo tego, że były to wyjątki od ogólnych dobrych ocen, w opinii pracowników Mechanizmu konieczne jest dopilnowanie aby także i te przypadki nie występowały, jako sytuacje naruszające godność więźniów.

Zgodnie z informacją przedstawioną przedstawicielom Mechanizmu, w latach 2012-2013 (do dnia wizytacji) nie stosowano środków przymusu bezpośredniego.

W tym samym okresie odnotowano 1 zdarzenie nadzwyczajne – pobicie, które dotyczyło skazanego i tymczasowo aresztowanego.

W 2012 r. do jednostki wpłynęło 26 skarg (zawierających 40 zarzutów) złożonych przez 11 osadzonych. Większość zarzutów dotyczyła opieki zdrowotnej (18) i traktowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej (10). Żadna nie została uznana za zasadną. Do dnia wizytacji w 2013 r. wpłynęło 28 skarg (42 zarzuty), z czego najwięcej zarzutów związanych było z warunkami bytowymi (8), opieki zdrowotnej (7) i traktowaniem przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej (6).

6. Dyscyplinowanie

W okresie od początku 2012 r. do dnia wizytacji w jednostce 181 więźniom przyznano 292 nagrody. W tym samym okresie 25 osadzonym wymierzono 30 kar. Nieliczni spośród osadzonych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP byli karani dyscyplinarnie w Areszcie. Ci, którzy mieli do czynienia z tą formą odpowiedzialności, nie skarżyli się na ogół na znaczną dolegliwość, czy niezasadność kar.

7. Prawo do informacji

W czasie wizytacji obowiązującym dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce było Zarządzenie nr 77/2011 dyrektora Aresztu Śledczego z dnia 30 grudnia 2011 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w Chojnicach. Kopie porządku wewnętrznego znajdowały się w poszczególnych celach mieszkalnych Aresztu.

Biblioteka jednostki dysponuje 3907 woluminami, z czego 40 pozycji było zakupionych w 2012 r. Problemem w uaktualnianiu księgozbioru są środki finansowe przekazywane Aresztowi na ten cel (500 zł w 2013 r.). Wśród dostępnych publikacji znajdowały się m. in.: zbiory orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Zalecenia Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, i Protokół Fakultatywny do Konwencji w Sprawie Zakazu Stosowania Tortur oraz innego Okrutnego, Nieludzkiego lub Poniżającego Traktowania albo Karania. W bibliotece dostępne były tłumaczenia rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, kodeksu karnego oraz kodeksu postępowania karnego na język angielski, niemiecki i rosyjski.

Osadzeni w rozmowach informowali pracowników KMP, że o sposobie rozpatrzenia (w tym odmowach) wniosku dowiadują się ustnie. W świetle § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151, poz. 1467 ze zm.) organ właściwy

do załatwienia wniosku, skargi lub prośby jest obowiązany zawiadomić pisemnie wnoszącego wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia. Nie można uznać, iż przyjęty w placówce sposób realizuje wskazany w przytoczonym przepisie obowiązek. W związku z powyższym pracownicy Mechanizmu zalecają aby więźniowie otrzymywali pisemną odpowiedź na swoje prośby lub wnioski wraz z uzasadnieniem, chyba, że zachodzi wyjątek od tej zasady, określony w § 9 ust. 2 ww. rozporządzenia.

Na tablicy ogłoszeń wywieszona została lista adresów instytucji krajowych i międzynarodowych stojących na straży praw człowieka oraz Ministerstwa Sprawiedliwości, Centralnego Zarządu Służby Więziennej, sądów. Na tablicach ogłoszeń są także zamieszczone adresy instytucji zajmujących się osobami bezdomnymi.

8. Opieka medyczna

Podstawową opiekę medyczną zapewnia 3 lekarzy (pracowników cywilnych) kierownik ambulatorium (0.55 etatu), okulista (0.15 etatu) i otolaryngolog (0.15 etatu) oraz pielęgniarz. Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym przez osadzonych lekarze przyjmują skazanych 3 razy w tygodniu. W § 9 ust 2 porządku wewnętrznego wskazane jest, że lekarz i pielęgniarz przyjmują osadzonych codziennie. W ocenie przedstawicieli KMP wskazane jest wprowadzenie zmian w porządku wewnętrznym, tak aby jego postanowienia odzwierciedlały przyjętą w jednostce praktykę. Jednostka zatrudnia także stomatologa.

W skład pomieszczeń ambulatorium wchodzi gabinet zabiegowy (wyposażony w aparat EKG, zestaw ambu) oraz stomatologiczny (unit stomatologiczny). Wszystkie pomieszczenia są odnowione i zadbane, wyposażone w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy i medyczny. Będący na wyposażeniu Aresztu defibrylator przechowywany jest na stanowisku dowodzenia.

Większość więźniów, z którymi rozmawiano, nie miało uwag do realizowanej w jednostce opieki medycznej. Niektórzy skarżyli się na lekceważący sposób traktowania ich zgłoszeń przez lekarza.

Poza tym pracownicy Mechanizmu uzyskali od osadzonych informacje, że

zdarza się, że badania lekarskie odbywają się w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, niewykonującego zawodu medycznego, a zatem w warunkach niegwarantujących poszanowanie prywatności i tajemnicy lekarskiej. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że taka sytuacja powinna stanowić wyjątek od reguły. Obecność funkcjonariusza Służby Więziennej niewykonującego zawodu medycznego powinna mieć miejsce tylko na wyraźne życzenie lekarza lub pielęgniarka.

9. Oddziaływania kulturalno – oświatowe i sportowe

W Areszcie wykorzystywane są tradycyjne formy działalności kulturalno-oświatowej, takie jak wypożyczanie książek, nadawanie audycji przez radiowęzeł, oglądanie programu telewizyjnego i filmów video, czytanie prasy. Większość cel mieszkalnych wyposażonych jest za zgodą dyrektora Aresztu w telewizory, odtwarzacze DVD, inny sprzęt audio. Osadzeni mogą korzystać też ze świetlicy (2 w jednostce). Na ich wyposażeniu jest telewizor, radio, stół do tenisa stołowego, zestawy do gry w Darta.

Tak jak wskazano wcześniej w Areszcie funkcjonuje biblioteka.

W rozmowach tymczasowo aresztowani skarżyli się na brak oferty kulturalno – oświatowej. W ich przypadku wszelkie zajęcia ograniczały się do wyjść, raz w tygodniu na świetlice. W czasie wizytacji wizytujący ustalili, że jedna z grup nie była uwzględniona w grafiku korzystania ze świetlicy. Poinformowany o tym wychowawca dokonał zmiany grafiku i wskazał, że pominięcie nastąpiło przez pomyłkę. Biorąc pod uwagę bardzo ograniczoną ofertę zajęć dla osadzonych przedstawiciele KMP zalecają ażeby podobna sytuacja nie powtórzyła się w przyszłości.

W Areszcie organizowane są różnego rodzaju programy resocjalizacyjne, nie dotyczą one jednak tymczasowo aresztowanych.

Należy w tym miejscu przywołać Zalecenie 84 Europejskiego Komitetu ds. Przeciwdziałania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu zawarte w raporcie CPT/(2011) 20, zgodnie z którym *polskie władze powinny wzmoczyć swoje wysiłki dla opracowania programów zajęć dla osób skazanych i tymczasowo aresztowanych. Celem powinno być zapewnienie, by obie kategorie więźniów były w stanie spędzać rozsądną część dnia (osiem godzin lub więcej) poza swoimi celami, zaangażowane w celowe zajęcia o różnym charakterze. Szczególnie w*

przypadku tymczasowo aresztowanych, prawie całkowity brak zajęć pogarszał postrzeganie okresu detencji i sprawiał, iż warunki były bardziej dotkliwe aniżeli w przypadku więźniów. W połączeniu z ograniczoną przestrzenią życiową, ubogimi warunkami bytowymi, ograniczeniami w kontaktach ze światem zewnętrznym oraz innymi osadzonymi, skutkowało powstaniem uciążliwych i oglupiających realiów. Biorąc pod uwagę powyższe przedstawiciele Mechanizmu zalecają wzbogacić ofertę zajęć przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych.

10. Zatrudnienie osadzonych

Skazani są zatrudnieni głównie w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania jednostki, na stanowiskach: fryzjera, ślusarza, malarza, elektryka, hydraulika, murarza, spawacza, pracownika magazynu.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora jednostki na dzień 15 maja 2013 r. w Areszcie żaden tymczasowo aresztowany nie był zatrudniony. Biorąc pod uwagę przytoczone w poprzednim punkcie Zalecenie 84 Europejskiego Komitetu ds. Przeciwdziałania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu zawarte w raporcie CPT/(2011) 20, pracownicy Mechanizmu zalecają rozważenie zatrudnienia tymczasowo aresztowanych.

11. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W rozmowie z pracownikami KMP dyrektor Aresztu poinformował, że nie widzi przeciwwskazań aby tymczasowo aresztowani kontaktowali się telefonicznie z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym ale dopiero po zmianie obowiązujących przepisów.

Krajowy Mechanizm Prewencji wielokrotnie informował o potrzebie uchylenia całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz umożliwieniu wykonywania takich rozmów z poszanowaniem tajemnicy i bez ograniczeń częstotliwości kontaktów. Zgodnie z art. 215 § 1 k.k.w. tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas

nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 k.k.w., przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych mu technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna. Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c k.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 k.k.w. Przedstawione stanowisko zostało podzielone przez Ministra Sprawiedliwości (pismo do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 28 czerwca 2010 r.) oraz Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości, według której organy procesowe oraz organy służby więziennej nie mają uprawnienia do wprowadzania ograniczeń w tym zakresie.

Warto dodać, że również CPT podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane. Ponadto, całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Europejskich Regułach Więziennych.

Widzenia realizowane są na sali widzeń pod dozorem funkcjonariusza Służby Więziennej, a także w pomieszczeniu przeznaczonym do realizacji widzenia bez osoby dozoru (pełniące też funkcję pomieszczenia do przesłuchań i spotkań z adwokatem). Brakuje natomiast pomieszczenia do realizacji widzenia w osobnym pomieszczeniu, bez osoby dozoru. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają dyrektorowi Aresztu zorganizowania także takiego pomieszczenia.

Widzenia w wizytowanym Areszcie mogą odbywać się w środy i niedziele w godzinach od 8.00 do 14.00. Zgodnie z § 10 ust. 2 nie udziela się widzeń w niedziele i środy, w które przypadają dni świąteczne. Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniu generalnym skierowanym do dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 26 marca 2013 r. (nr RPO-701427-VII-720.5/12/DK) podniosła kwestię potrzeby umożliwienia osadzonym spotkań z bliskimi także w dni świąteczne. Rzecznik Praw

Obywatelskich zwróciła uwagę, że bliskość w rodzinach utrzymywana jest między innymi dzięki podtrzymywaniu zwyczaju spotkań w określone dni w roku. Nadto osoby pracujące mają w te dni, ze względu na zwolnienie z obowiązku świadczenia pracy, rzadką szansę na dotarcie do jednostki penitencjarnej, która niejednokrotnie znajduje się w znacznej odległości od ich miejsca zamieszkania. Podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym zostało uznane za jeden z najważniejszych elementów oddziaływania na skazanych (art. 67 § 3 K.k.w.). Inspirowanie kontaktów skazanych z osobami najbliższymi jest jednym z podstawowych elementów oddziaływań penitencjarnych [§ 7 ust. 2 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 151, poz. 1469)]. Dyrektor Generalny Służby Więziennej w odpowiedzi z dnia 25 kwietnia 2013 r. (nr BDG – 070-38/13431) dzieląc argumentację Rzecznika Praw Obywatelskich poinformował, że wystosuje do dyrektorów jednostek penitencjarnych polecenia wyznaczenia w porządkach wewnętrznych dni widzeń, które będą realizowane w ważne dni świąteczne, niezależnie od obrządku oraz pozostałe dni ustawowe wolne od pracy. Mając to na uwadze, przedstawiciele KMP zwracają się do dyrektora Aresztu Śledczego w Chojnicach o wprowadzenie odpowiednich zmian w porządku wewnętrznym.

W sali widzeń zorganizowano niewielką przestrzeń z przeznaczeniem dla dzieci.

Rozmówcy nie zgłaszali uwag w zakresie korespondencji, widzeń oraz możliwości wykonywania rozmów telefonicznych. Tymczasowo aresztowani zgłaszali jednakże problem krótkiego okresu ważności (1 miesiąc) talonu na środki higieniczne. Podkreślali, że korespondencja podlega cenzurze organu dysponującego, przez co listy często dochodzą na tyle późno, że paczka higieniczna trafia do jednostki po upływie okresu ważności przedmiotowego talonu (przez co sama paczka zostaje odesłana do nadawcy). W ocenie przedstawicieli Mechanizmu tak krótki okres ważności talonu stanowi poważne utrudnienie w wykorzystaniu przez osadzonych zgody dyrektora na otrzymanie paczki higienicznej i wymaga zmiany, tak aby nie miały miejsca sytuacje odsyłania paczek osadzonych.

12. Prawo do praktyk religijnych

Opiekę duszpasterską w Areszcie sprawuje kapelan katolicki. Msze święte, po uprzednim zgłoszeniu potrzeby udziału w nabożeństwie, odbywają się w świetlicy. Oprócz nabożeństw, organizowane są również spotkania indywidualne z księdzem. Ponadto w jednostce działalność prowadzi Kościół Zielonoświątkowców, Baptystów oraz Świadkowie Jehowy.

Większość osadzonych nie zgłaszała uwag dotyczących posług religijnych w jednostce. Jednakże przedstawiciele KMP odebrali niepokojące sygnały od tymczasowo aresztowanych o niedoprowadzaniu ich, pomimo zgłoszeń, na msze święte. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 106 § 1 kkw (w związku z art. 209 kkw) skazany ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne i słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także do posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów. Przywołane sytuacje stanowią wyraźne naruszenie praw osadzonych i muszą zostać wyeliminowane.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Chojnicach:

- 1.1. zapewnienie, aby osoby postronne nie miały dostępu do pomieszczeń, w których przeprowadzane są kontrole osobiste;
- 1.2. objęcie remontem większej liczby cel;
- 1.3. umożliwienie tymczasowo aresztowanym telefonicznego kontaktowania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym;
- 1.4. zabudowanie kąpek sanitarnych;

- 1.5. przeprowadzenie remontu łaźni, zgodnie z zaleceniami wskazanymi w pkt 4 Raportu;
- 1.6. zmianę porządku wewnętrznego w części dotyczącej widzeń, zgodnie z uwagami zawartymi w pkt 10;
- 1.7. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
- 1.8. zapewnienie tymczasowo aresztowanym możliwości wykonywania praktyk religijnych;
- 1.9. zapewnienia, by badania medyczne odbywały się na zasadach wskazanych w pkt 8 Raportu;
- 1.10. zmianę sposobu informowania osadzonych o sposobie rozpatrzenia prośby;
- 1.11. rozważenie możliwości zatrudnienia tymczasowo aresztowanych;
- 1.12. wydłużenie okresu ważności talonu higienicznego;
- 1.13. poszerzenie oferty kulturalno – oświatowej przeznaczonej dla tymczasowo aresztowanych;
- 1.14. zapewnienie aby funkcjonariusze Służby Więziennej przestrzegali stosowania grzecznościowej formy „Pan”, w kontaktach z osadzonymi;
- 1.15. poszerzenie oferty szkoleniowej funkcjonariuszy Służby Więziennej o zagadnienia z zakresu praw człowieka (ze szczególnym uwzględnieniem praw osób pozbawionych wolności) oraz umiejętności radzenia sobie m. in. ze stresem i przyjmowaniem krytyki bez szkody dla trudnych w kontakcie osób;
- 1.16. zamieszczenia na korytarzach oddziałów mieszkalnych cennika kantyny;
- 1.17. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;

- 1.18. zorganizowania w Areszcie pomieszczenia na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej;
- 1.19. dostosowanie przynajmniej jednej z cel do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
- 1.20. przekazanie decyzji wskazanych w pkt 4 Raportu.

2. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Bydgoszczy:

- 2.1. Zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń nr: 1.2; 1.4; 1.5; 1.7; 1.17, 1.18 i 1.19.